

UNGDOMSSTYRELSEN
www.ungdomsstyrelsen.se

adda en vuxen

OM UNGDOMSARBETE PÅ INTERNET

Ungdomsstyrelsen

är en myndighet som tar fram kunskap om ungas levnadsvilkor.
Vi ger stöd till föreningsliv och kommuner samt till internationellt samarbete.

© Ungdomsstyrelsen 2011

projektledare **Torgny Sandgren** • *textredigering* **Emma Welander**
grafisk form **Christián Serrano** • *foto* **Colourbox.com** • *tryck* **EO Grafiska AB**
distribution **Ungdomsstyrelsen, Box 17801, 118 94 Stockholm**
tfn **08-566 219 00**, *fax* **08-566 219 98**
webbplats **www.ungdomsstyrelsen.se**
e-post **info@ungdomsstyrelsen.se**

Förord

Informationsteknologin med internet, datorspel och sociala medier har förändrat ungas vardag i grunden. Den här skriften innehåller några exempel på hur föreningslivet och kommunala ungdomsverksamheter har genomfört insatser för unga på internet. Erfarenheterna kommer från projekt som Fryshuset, Fritidsforum och Föreningen framtidens fritid har genomfört. De olika projekten har fått stöd från Ungdomsstyrelsen inom ramen för satsningen *Ungas fritid och organisering*. Simon Lindgren, professor i sociologi vid Umeå universitet har skrivit en inledande betraktelse om ungas nya medievardag. På Ungdomsstyrelsen har Torgny Sandgren varit projektledare för arbetet med skriften. Vi hoppas att den inspirerar dig som arbetar med unga och som vill utveckla ungdomsarbetet eller söka ny kunskap om ungdomsarbete på internet.

Per Nilsson
generaldirektör, Ungdomsstyrelsen

Innehåll

- 3 FRITID I FÖRÄNDRING
- 7 EN NY MEDIEVARDAG
- 19 FRÅN NATTVANDRARE TILL NÄTVANDRARE
- 27 ATT MÖTA UNGA PÅ NÄTET
- 36 TJEJER PÅ INTERNET
- 42 MER FRÅN UNGDOMSSTYRELSEN

Fritid i förändring

Lärande sker inte bara i familjen, hemmet eller i skolan utan också på fritiden. Fritiden kan vara en arena för personlig utveckling, lek, lust och samhällsengagemang. Genom fritidsaktiviteter svetsas individer och grupper samman och det kan stärka den sociala sammanhållningen i samhället. Fritiden är därför en betydelsefull ungdomspolitisk fråga.

Ungdomsstyrelsen har fått flera regeringsuppdrag som handlar om fritidsaktiviteter och om hur unga organiserar sig genom åren. Ny kunskap om vanor och attityder hos unga har tagits fram och flera kommuner har fått stöd för att utveckla arbetet på fritidsområdet. Myndigheten har gett ekonomiskt bidrag till utvecklingsprojekt och till centrala ungdomsorganisationers basverksamhet.

Det senaste decenniet har samhället digitaliserats allt mer. Det har påverkat ungdomars vardagsliv. Skolans arbete har förändrats, intressen och nya hobbyer har utvecklats och former för interaktion har etablerats. I dag finns det också nya digitala mötesplatser. Inom fritidsområdet är förändringarna påtagliga. Utvecklingen utmanar ungdomsverksamheter, de pedagoger och de ledare som finns där. I samband med det väcks nya frågor. Hur ska vi förhålla oss till internet och de virtuella arenorna? Hur kan nätet bli en resurs inom föreningslivet? Behöver metoder och arbetssätt förändras? Vilka erfarenheter har andra? Vilken kunskap om ungas digitala liv behövs?

I den här skriften presenteras några exempel på hur föreningar och ungdomsarbetare använt internet som en resurs för att fullfölja sitt uppdrag och uppnå sina mål. De har drivit utvecklingsprojekt med pengar från Ungdomsstyrelsens stödform *Ungas fritid och organisering*. Det är erfarenheter och resultat från ett urval av de projekten som återges här. Skriften inleds med en forskarutblick. Avsnittet är skrivet av Simon Lindgren som är professor i sociologi.

Fryshuset är en känd aktör i Stockholm. De bedriver ungdomsverksamhet i olika former. Mest känt är kanske Fryshuset som en fysisk mötesplats där det går att spela basket, göra musik, åka skateboard eller hitta på andra aktiviteter. Fryshuset driver flera sociala projekt. På senare år har Fryshuset etablerat Nätvandrarerna. Verksamheten erbjuder vägledning och socialt stöd för unga. I avsnittet *Från nattvandrare till nätvandrare* skriver Maria Soares Lindberg som är verksamhetsansvarig för Nätvandrarerna om hur de arbetar.

I *Att möta unga på nätet* redovisas projekt-erfarenheter och resultat från ett samverkansprojekt mellan tjugosju kommunalt anställda ungdomsarbetare på olika platser i Sverige. Fritidsledare och fältarbetare i olika kommuner har varit aktiva på internet för att stödja och vara tillgängliga för unga. De vuxna projekt-deltagarna har också använt internet för att kommunicera med varandra. Det är Föreningen framtidens fritid som har genomfört projektet.

Fritidsforum är en organisation som bland annat arbetar med att utveckla ungas inflytande på fritidsgårdar och andra mötesplatser. I sitt arbete har de sett ett behov av att stärka tjejer. De har också identifierat strategier för dem som vill arbeta med att stärka flickor på internet. I avsnittet *Tjejer på internet* finns erfarenheter från olika organisationer som de har varit i kontakt med samlade.

I projektet som drivs av Föreningen framtidens fritid konstateras det att en majoritet av de unga som har pratat med fritidsledarna i onlinesamtal är flickor. Det är ett ovanligt resultat. Öppna fritidsverksamheter har traditionellt sett lockat fler killar än tjejer.

Informationsteknologin erbjuder nya möjligheter för lärande och utveckling. Mycket lärande sker förstås utanför skolan. Nätet blir en allt viktigare mötesplats för unga vid sidan av fritidsgårdar och andra fysiska mötesplatser genom olika sociala medier, communities och spel.

Det sociala arbetet har hittat ut på nätet genom hjälplinjer, nätvandrare och tjejjourer. Här sker en ny egenorganisering och social mobilisering genom kampanjer och upprop med mera.

På internet kan ledare, goda förebilder och professionella ungdomsarbetare möta ungas behov och stärka förutsättningarna för ungas inflytande och välfärd. Det här är en idé- och inspirationsskrift. Textförfattarna står själva för erfarenheter, resultat och slutsatser. Förhoppningsvis kan de inspirera till ett fortsatt utvecklingsarbete.

En ny medievardag

Simon Lindgren är professor vid Umeå universitet. Han har bland annat specialiserat sig på digital kultur. Här gör han en betraktelse över hur ungas medievardag påverkar förutsättningarna för ungdomsarbete. Simon Lindgren berättar också om sociologiska begrepp som digitalt deltagande och virtuella rum. Ta del av den digitala revolutionens historia.

Forskare har benämnt 1960-talisterna som tevegenerationen, 1970-talisterna som videogenerationen, 1980-talisterna som nintendogenerationen och 1990-talisterna som internetgenerationen (Lafrance 1996). Benämningen på 2000-talets eller 2010-talets barn skulle kanske kunna bli Facebookgenerationen eller iPhonegenerationen. Det råder inget tvivel om att datorer, internet och digitala medier i allmänhet spelar en allt större roll i barns och ungas liv. Stora förändringar har ägt rum i medievardagen under de senaste 15 åren. Hälften av Sveriges barn använder internet vid fyra års ålder. När de når mellanstadieåldern har andelen ökat till nio av tio. Ungdomar är en framträdande grupp när det gäller att ladda upp egenproducerat material på internet. Redan i tolvårsåldern publicerar var femte tjej egna bloggar och 75 procent av dem som lägger upp egna videor på nätet är under 25 år. På de sociala mötesplatserna är tjejer i övre tonåren den mest aktiva gruppen. Omkring 70 procent av 16–25-åringarna är medlemmar på sociala nätverkssajter (Findahl 2010).

Bortom vuxen- världens kontroll

Allteftersom den tekniska utvecklingen driver fram nya plattformar och användarna hittar nya sätt att ta dem i bruk får vi en situation där unga människor växer upp med en annan medievardag än den som deras föräldrar hade. Det har lett till att en rad så kallade mediepaniker har uppstått genom historien. I och med att föräldragenerationen och samhällets olika socialisationsagenter som kulturarbetare, företrädare för skola, politik, religion och nyhetsmedier med flera inte har samma relation till de nya medierna som ungdomarna, har ofta debatter och diskussioner uppstått (Drotner 1999, Ungdomsstyrelsen 2007).

Enkelspåriga studier om mediepåverkan, chockerade och moraliserande reaktioner på ungas användning av nya medier utgår från ett fostrande synsätt enligt vilket unga människor behöver skyddas från de potentiella faror som finns i de olika frizoner där stora delar av ungdomskulturen utspelas. Det sker bortom föräldragenerationens direkta kontroll. Men i och med att användningen av digitala medier under de senaste decennierna har visat sig representera en genomgripande förändring av kultur och samhälle som helhet, har också många menat att man måste se potentialen i unga människors användning av de nya verktygen och plattformarna.

Digitalt deltagande

Nya frågor har väckts i och med att föreställningarna om vad digital kommunikation kan innebära har blivit mer raffinerade. De handlar om den nya teknologiska expertis och de nya typer av deltagande som unga människor har kommit att bemästra som en följd av det omfattande informella lärande som äger rum genom datorer och internet. Ett centralt begrepp i det här sammanhanget är deltagarkultur (Burgess & Green 2009, Jenkins 2008). Historiskt sett har samhällets och föräldragenerationens intresse och engagemang för ungas medieanvändning i första hand varit inriktade mot medieformer med rötterna i så kallade åskådarkulturer. Alltså sammanhang där unga förväntas konsumera till exempel film, musik eller böcker. Bilden har förändrats i och med de nya och utökade möjligheter till skapande, självpublicering och publikaktivitet som digitala medier medför. De framväxande deltagarkulturerna utmanar tidigare sätt att uppfatta olika kulturer och medier.

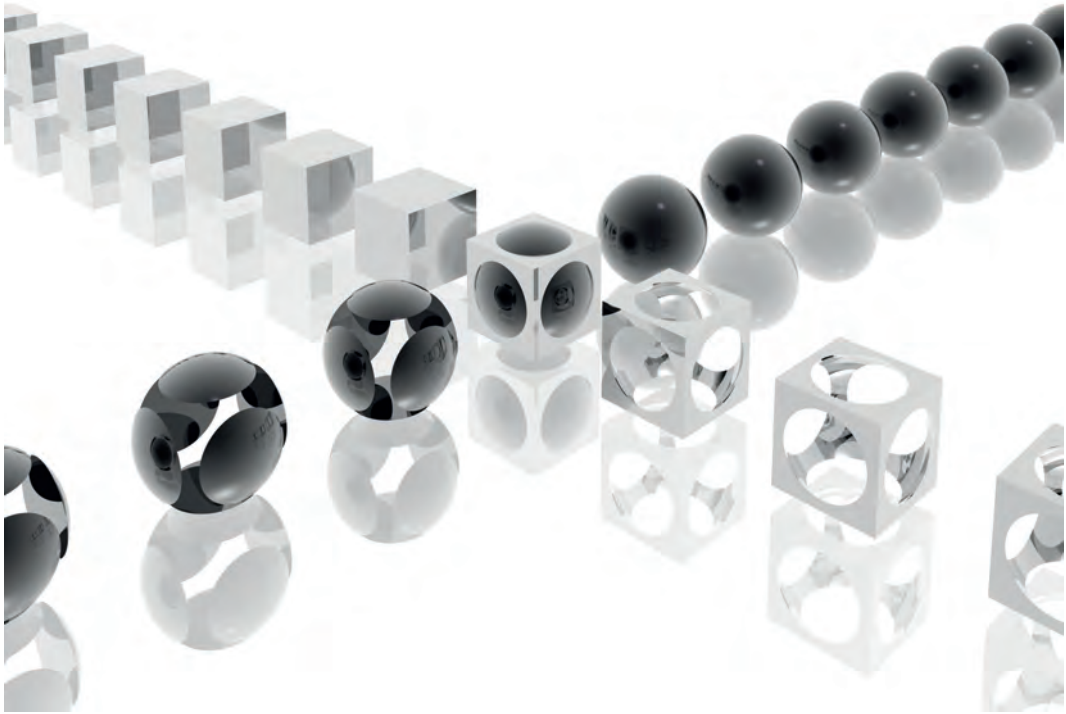
"A participatory culture is a culture with relatively low barriers to artistic expression and civic engagement, strong support for creating and sharing one's creations, and some type of informal mentorship whereby what is known by the most experienced is passed along to novices. A participatory culture is also one in which members believe their contributions matter, and feel some degree of social connection with one another (at the least they care what other people think about what they have created)."

(Jenkins, Purushotma, Katherine, Weigel & Robinson 2009)

I dag äger en stor del av ungas informella lärande rum inom ramen för gemenskaper som uppstår i relation till olika populärkulturella uttryck och aktiviteter (Gee 2004). Unga nätpirater skapar nätverksprotokoll och källkod, filmentusiaster översätter undertexter, fankulturer genererar eget innehåll och kommersiellt innehåll remixas och omtolkas. Deltagandekulturerna utmärks alltså av goda möjligheter att uttrycka och engagera sig. De ger också tillfälle till informellt lärande och till en känsla av sammanhang och meningsfullhet. Den amerikanske medieforskaren Henry Jenkins och hans medarbetare konstaterar att allt fler forskningsresultat pekar på stora potentiella fördelar med de här kulturformerna (2009). De sägs kunna förse unga med avancerade färdigheter och göra dem medvetna om att det finns olika möjligheter att aktivt påverka samhället.

Genom att unga ständigt introduceras för nya bärbara enheter som till exempel iPhone menar flera forskare att de sociala medierna banar väg för en ny politisk offentlighet präglad av en ny generation handlingskraftiga och mobiliserade medborgare sammankopplade i virtuella nätverk (Rheingold 2002). Sociala klyftor i form av politiskt deltagande kan nu komma att överbryggas (Polat 2005, Tolbert & Mcneal 2003) och unga människors intresse för den politiska arenan har potential att öka (Livingstone 2008, Olsson 2008, Xenos & Kyoung 2008). Att många unga är involverade i deltagandekulturer och tillägnar sig nya former av mediekompetens innebär en stor utmaning för kultur och samhälle. Vi måste både hjälpa unga att vidareutveckla digitala färdigheter och sporra dem som ligger efter att utveckla dem. Det kommer nämligen att vara oundgängligt att behärska de digitala verktygen i ett framtida samhälle.

Ungdomsarbete i virtuella rum

De beskrivna förändringarna i medielandskapet har alltså både att göra med hur unga interagerar med varandra och det omgivande samhället och med hur identiteter formas. Förändringarna är också kopplade till villkor för lärande, kultur och utbildning. Det innebär nya förutsättningar för att bedriva ungdomsarbete. Om man tar del av mediedebatten och mycket av det utbildningsmaterial som finns om unga och digitala medier står risker och faror ofta i fokus. Samtidigt blir det vanligare med ett erkännande av att digitala medier är en central del i unga människors liv. Det erkännandet ligger i linje med tankegångar som förs fram i forskning om deltagarkulturer. Det framstår som viktigt att utnyttja de möjligheter som de nya plattformarna innebär för arbete med ungdomar.

Internationellt sett har en del forskning om att bedriva ungdomsarbete i digitala sammanhang gjorts. Den har exempelvis handlat om hur olika teknologier kan användas för att mobilisera och engagera unga (Lombardo, Zakus & Skinner 2002). Det har också handlat om hur de nya verktygen gör det möjligt att nå ut till grupper som annars skulle ha varit svåra att nå (Unterfrauner & Marschalek 2009) och om hur ungdomsarbete kan bedrivas i syfte att hjälpa unga att navigera i det nya medielandskapet (Davies et al. 2008). Särskilt mycket forskning har handlat om hur man ska kunna få ungdomar mer engagerade i relation till traditionella politiska institutioner (Howland & Bethell 2002, Kete 2004).

Jag har följt ett antal projekt som handlar om att bedriva arbete med ungdomar på nätet. Två av dem beskrivs närmare i den här antologin. Det är projektet *Unga och professionella vuxnas kommunikation* där tjugosju kommunalställda personer, som arbetar i verksamheter med unga som målgrupp, har kopplat upp sig och Fryshusets nätvandrare. Citaten i texten är hämtade från intervjuer med medverkande i de olika projekten.

Ett framträdande mönster i de intervjuer och det textmaterial som har analyserats var att det finns ett behov av ny kunskap och möjlighet att göra nya erfarenheter för att möta de nya sammanhangen. En av projektledarna konstaterade till exempel att:

”Internet är en mötesplats idag. Om vi tittar på kunskapsutveckling inom hela fältet så är internet i sig intressant att titta på. Vilka metoder kan man använda och så?”

Frågor som tillgång och fortbildning behöver ofta lösas när det gäller översättningen av traditionellt ungdomsarbete till den virtuella arenan (Davies et al. 2008). Historiskt sett har varken fritidsgårdar eller skolor legat i framkant när det gäller tillgång till nya digitala verktyg som datorer och internetuppkopplingar. Inte sällan är tillgången till sociala nätverkssajter och andra forum blockerade i kommunala nätverk och företagsnät. Det försvårar för ungdomarbetare att lära sig om den här typen av virtuella rum och att delta i dem.

Vikten av att hänga med i utvecklingen och att finnas där ungdomarna finns framhålls också av en annan projektledare:

”Vi har startat en webbsajt på nätet för ungdomar i kommunen och det grundar ju sig på att vi såg att vi når inte ungdomar med den information som vi skulle vilja göra. Och vi ligger inte i tiden med den informationsspridning som är nu. Ungdomar ligger ju långt mycket längre fram när det gäller just Facebook och liknande sociala medier och allting sånt där och då ville kommunen finnas med där.”

Frågor om hur ungdomsarbete bedrivs på nätet är fortfarande i den typ av utprövningsfas som Jenkins (2008) beskriver för de nya interaktionsformerna inom deltagarkulturen:

”[Vi håller] just nu på att lära oss hur vi ska tillämpa dessa nya deltagarfärdigheter. Eller för att vara mer exakt: Just nu håller vissa grupper av teknikkunniga personer på att sondera terrängen och ta ut riktningar som fler kommer att kunna följa.”

Allt fler experiment har dock gjorts och de texter som har samlats i den här boken är exempel på dokumentation av sådana erfarenheter. En av de allra viktigaste insikterna tycks dock vara att man, även om man i viss mån bygger en egen närvaro på nätet i form av webbplatser eller forum, måste vara just där unga människor är om man ska kunna bedriva ett framgångsrikt arbete.

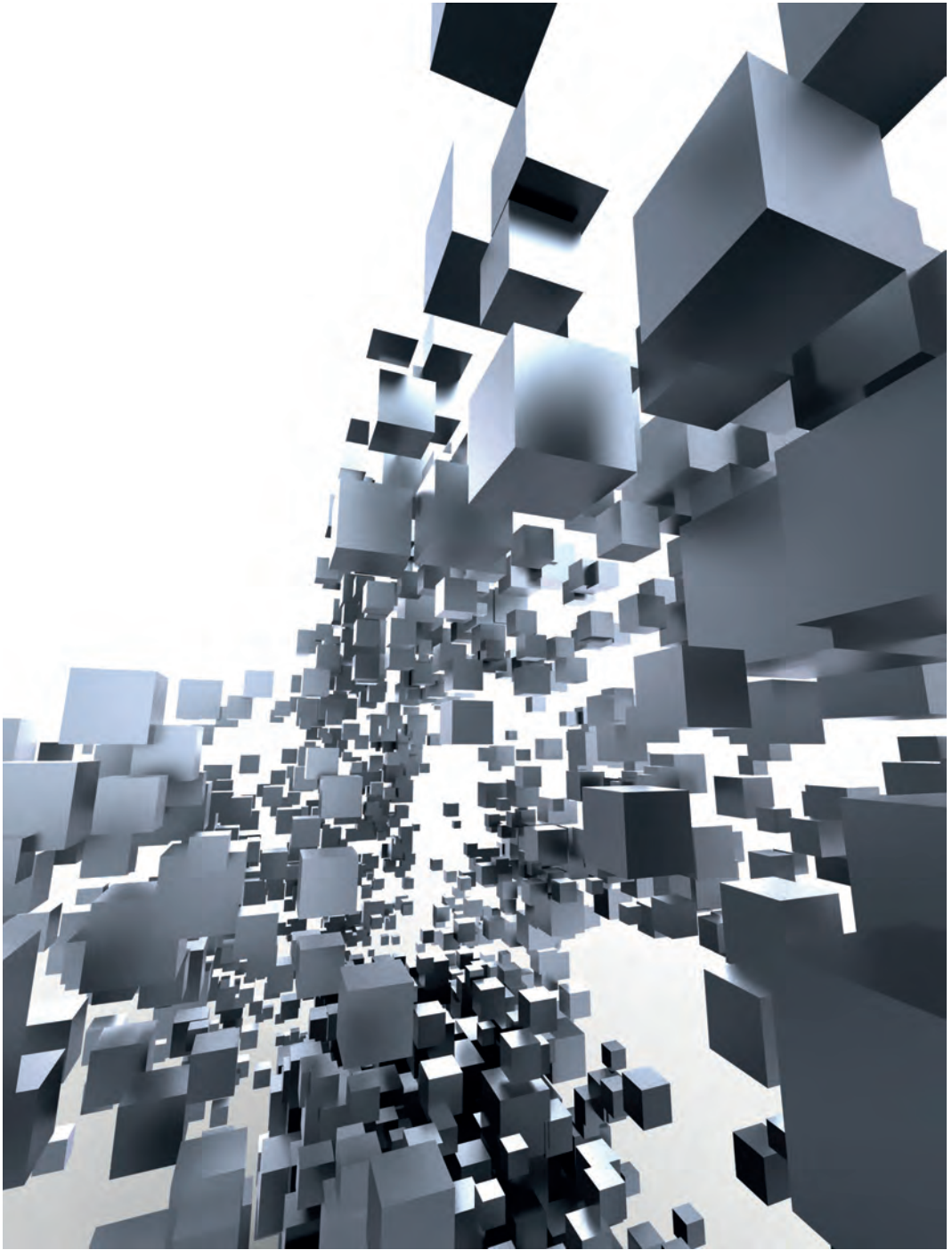
Så här säger ytterligare en projektledare:

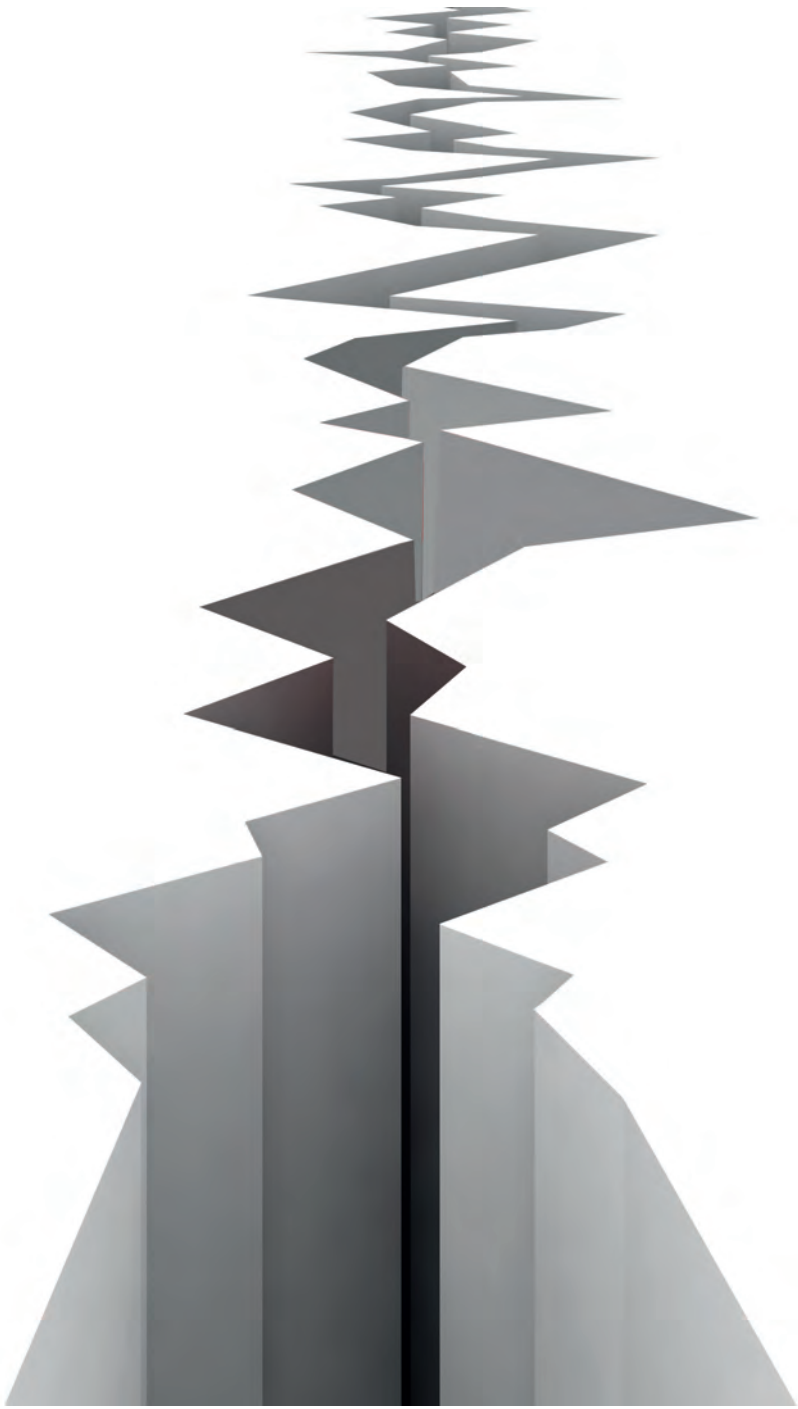
”Vi kan inte få in så pass mycket folk så att det skulle kunna bli ett forum. Det blir alltför få som i så fall skulle använda det. Så då kan vi inte konkurrera med Facebook och liknande.”

Nya digitala medier erbjuder onekligen nya möjligheter att bedriva ungdomsarbete. Möjligheter som det blir nödvändigt att ta vara på, då samhället alltmer genomsyras av de digitala plattformarna som verktyg för informationsinhämtning, kommunikation och identitetsarbete. Ungdomsarbetare kan finnas närvarande på sociala nätverkssajter där unga finns och utföra ett arbete som liknar det som tidigare genomförts på avgränsade fysiska platser som ungdomsgårdar. Internet kan användas till allt från att sprida information om olika aktiviteter till att skapa fullt utbyggda digitala substitut till de fysiska mötesplatserna.

Erfarenhet, intresse och drivkraft varierar stort mellan olika ungdomsarbetare, men som en följd av deltagandekulturens utmaning måste den digitala kompetensen hela tiden stärkas och utvecklas. Detta trots att det finns många hinder att forcera. En projektledare beskrev dem så här:

”Det kan vara juridiska hinder, att man är osäker på det här med sekretessen till exempel och sedan kan det vara hinder från IT-avdelningen, att dom tycker att IT-säkerheten hotas rent generellt. Sedan kan det vara ren och skär teknikrädsla och att man känner att man har för lite koll på, att man har någon föreställning om att man måste veta väldigt mycket om sociala medier och IT och sådär. Sådana saker.”

Som ett resultat av en internationell konferens om ungdomsarbete online (Youth Worker Found in Cyber Jungle i Tartu 2008) formulerade en grupp forskare ett slags manifest för ungdomsarbete online (Davies 2009). Där lyftes det fram att vuxna måste släppa den gamla idén om att de vet mer än unga själva om vad som är bra för unga. I linje med drivkraften bakom projekten som presenteras i den här boken måste vuxna hålla fast vid en strävan att lära känna den nya generationens värld – en digital värld präglad av öppenhet, ständig innovation och utveckling. I manifestet betonades att internet kan framstå som en annan värld för vissa medlemmar av föräldragenerationen, men att för många unga så är internet världen.

Forskarna betonade också att man som ungdomsarbetare måste inse att de nya verktygen måste användas på nya sätt. Det finns nämligen en risk att man förvisso jobbar med nya medier, men att man gör det med gamla metoder. Detta är inte särskilt lyckat eftersom de gamla metoderna inte är anpassade efter de nya medlen. Ungdomsarbete på nätet måste bryta sig ur kommunikationsmodeller baserade på modellen en-till-många och istället anpassa sig till det mer decentraliserade person-till-personsamspelet på nätet.

En generationsklyfta

Föräldragenerationen, utbildningssystemet och kulturpolitiken bör undvika att ensidigt fokusera på eventuella risker och faror med ungas medieanvändande. Det är också viktigt att värna tillfällena till informellt lärande och kreativt skapande och att utbilda lärare och andra vuxna i hur de nya plattformarna fungerar.

Både Gee (2004) och Jenkins et al. (2009) menar att deltagarkulturerna är viktiga lärandemiljöer. Enligt dem verkar det som om unga män-

niskor deltar mer aktivt, lär sig mycket mer och engagerar sig djupare i dessa uttryck och aktiviteter än i traditionell utbildning. Detta är förstås ett tillfälle och en utmaning. Jenkins hävdar att traditionell, formell utbildning ofta är obenägen till förändring, medan den kollektiva problemlösning och de kunskapsnätverk som etableras i populärkulturella sammanhang tenderar att vara mer experimentella, innovativa och stimulerande. Vidare menar han att unga människor som deltar i de senare nämnda sammanhangen kan förbli i rörelse. De väljer att röra sig in i och ut ur olika sammanhang på ett sätt som formell utbildning inte tillåter.

Sonia Livingstone (2003) skriver att man alltför ofta bortser från att många unga människor faktiskt aktivt skapar innehåll, utom när detta beskrivs som en risk. Många gånger har ytligheten i unga kvinnors modebloggar diskuterats och ofta har varnande röster höjts om faror med att publicera bilder av sig själv på sociala nätverkssajter. Men ytterst sällan visar det offentliga samtalet något intresse för de förtjänster som företeelserna kan ha för identitetsarbete, aktivt tänkande kring privat och offentligt och för att utveckla färdigheter i att uttrycka sig. Livingstone menar att de sätt som onlinekulturer möjliggör för unga att bli kompetenta i kulturell navigering och värdering i högre grad måste inkluderas i diskussioner kring ungas medieanvändning.

Sociologen Pierre Bourdieu har visat hur olika vägar, genom vilka olika grupper förvärvar olika sociala kompetenser och resurser, kan ligga till grund för skarpa distinktioner mellan olika klasser i samhället.

"[...] for some [cultural competence] is neither taught nor learnt [...]; for others, a field of pedagogy like any other."

(Bourdieu 1984)

Det finns unga människor som har föräldrar som introducerar dem till vissa böcker, filmer, konstverk eller viss musik och som tar med dem till museer och på resor. De konverserar om samhällsfrågor vid middagsbordet och utvecklar nästan automatiskt förmågor som leder till att de presterar bra i skolan. På ett liknande sätt formas också de färdigheter som unga utvecklar online av en rad sociala och kulturella faktorer som kön, etnicitet, nationalitet, ålder och typ av internetuppkoppling. De som har tillgång till teknik och assistans i hemmet bli mer självständiga i skolan där de framstår som duktigare än andra, vilket ytterligare förstärker deras självförtroende och viljan att lära sig mer och utvecklas vidare. Konsekvensen blir en ökad uppdelning unga människor emellan:

"Those for whom the Internet is an increasingly rich, diverse, engaging and stimulating resource of growing importance in their lives, and those for whom it remains a narrow, unengaging, if occasionally useful, resource of rather less significance."

(Livingstone & Bober 2004)

Vissa skolor och kommuner i Sverige har i ett försök att möta dessa utmaningar valt att dela ut bärbara datorer till sina elever. Det är i sådana sammanhang viktigt att komma ihåg att det inte räcker med bara teknik som sådan. Givetvis måste också pedagogiska strategier för hur tekniken ska införlivas i det pedagogiska arbetet finnas. År 2000 skriver Wartella med flera att:

"[C]losing the digital divide will depend less on technology and more on providing the skills and content that is most beneficial."

(Wartella, O'Keefe & Scantlin 2000)

Ibland när unga och nya digitala medier diskuteras antas det att den digitala kompetensen utvecklas automatiskt utan stöd eller handledning. Men vuxna som lärare eller kulturarbetare och även andra måste i själva verket engagera sig aktivt i processerna och verka för att distinktioner och uppdelningar minskas. Det finns stora skillnader mellan olika individer och grupper i tillgång till såväl digital teknik som till de möjligheter till lärande som den erbjuder. Unga människor behöver ibland stöd för att kunna reflektera runt upplevelser med digital teknik och ibland också för att navigera i det alltmer komplexa medielandskapet. Det behövs också stöd för att överbrygga klyftan när det gäller vilka som använder sociala medier.

Referenser

- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Burgess, J. & Green, J. (2009). YouTube: Online video and participatory culture. Cambridge: Polity.
- Davies, T. (2009). A manifesto for youth work and the web? Youth Work Online, (<http://network.youthworkonline.org.uk/profiles/blogs/a-manifesto-for-youth-work-and>).
- Davies, T., Cranston, P., Jessiman, T., Bellamy, S., Long, D., Whewell, D. & Leeming, K., et al. (2008). *Youth Work and Social Networking*. Leicester: National Youth Agency.
- Drotner, K. (1999). *Dangerous Media? Panic Discourses and Dilemmas of Modernity*. Pedagogica Historica.
- Findahl, O. (2010). *Unga svenskar och Internet 2009*. Stockholm: Stiftelsen för Internetinfrastruktur.
- Gee, J. P. (2004). *Situated language and learning: a critique of traditional schooling*. New York: Routledge.
- Howland, L. & Bethell, M. (2002). *Logged off?: how ICT can connect young people and politics*. London: Demos.
- Jenkins, H. (2008). *Konvergenskulturen: där gamla och nya medier kolliderar*. Göteborg: Daidalos.
- Jenkins, H., Purushotma, R., Katherine, C., Weigel, M. & Robinson, A. (2009). *Confronting the Challenges of Participatory Culture: Media Education for the 21st Century*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Kete, R. (2004). The Internet as a Tool for Promoting Youth Participation in Democracy. *Youth Development Journal*.
- Lafrance, J. P. (1996). Games and players in the electronic age. Tools for analysing the use of video games by adults and children i Réseaux. *The French journal of communication*.
- Livingstone, S. (2003). Children's use of the internet: reflections on the emerging research agenda. *New media & society*.
- Livingstone, S. (2008). Learning the lessons of research on youth participation and the internet. *Journal of Youth Studies*, nr. 11.
- Livingstone, S. & Bober, M. (2004). *UK Children Go Online: Surveying the experiences of young people and their parents*. London: LSE Report.
- Lombardo, C., Zakus, D. & Skinner, H. (2002). Youth social action: building a global latticework through information and communication technologies. *Health Promotion International*, nr. 17.
- Olsson, T. (2008). The Practices of Internet Networking: A Resource for Alternative Political Movements. *Information, Communication and Society*, nr. 11.
- Polat, R. K. (2005). The Internet and Political Participation: Exploring the Explanatory Links. *European Journal of Communication*, nr. 20.
- Rheingold, H. (2002). *Smart mobs: The next social revolution*. Cambridge, Massachusetts: Perseus.
- Tolbert, C. J. & Mcneal, R. S. (2003). Unraveling the Effects of the Internet on Political Participation? *Political Research Quarterly*, nr. 56.
- Ungdomsstyrelsen (2007). Mellan moralpanik och teknikromantik. I *Unga och nätverkskulturer*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Unterfrauner, E. & Marschalek, I. (2009). *ICT and Mobile Phones as Resources for Marginalised Youth*. Artikel presenterad på workshoppen Digital Technologies and Marginalized Youth: Reducing the Gap på den åttonde internationella konferensen om barn och interaktiv design i Italien.
- Wartella, E., O'Keefe, B. & Scantlin, R. (2000). *Children and interactive media: A compendium of current research and directions for the future*. Markle Foundation.
- Xenos, M. A. & Kyoung, K. (2008). Rocking the Vote and More: An Experimental Study of the Impact of Youth Political Portals. *Journal of Information Technology & Politics*, nr. 5.

Från nattvandrare till nätvandrare

text: Maria Soares Lindberg

Nätvandrarerna har funnits sedan 2007 och bedriver socialt arbete genom att finnas på webbplatser där unga befinner sig. De har också varit med och utformat konkreta råd om hur en bra vuxen på internet kan vara. Nätvandrarerna har tidigare fått priset Barnens Hjärte där vinnaren röstades fram via Kamratpostens webbplats.

Maria Soares Lindberg är verksamhetsansvarig. Här skriver hon om erfarenheterna från arbetet med nätvandrarerna och om vad som kan vara bra att tänka på för ungdomsarbetare som är nya i den virtuella världen.

foto: Moa Stridde

Vi på Fryshuset, med vår tradition av ungdomsarbete, vill vara goda vuxna även på internet. Men vi är en icke-vinstdrivande organisation som inte kan agera i ett vakuum. Därför såg vi tidigt till att vi hade kontakt med ungdomsarbetare lokalt i olika kommuner när vi arbetade på nätet. Fryshusets Nätvandrare har byggt upp ett nätverk av fältassistenter och elevvårdspersonal som vi kan slussa ungdomar vidare till när våra

resurser, vårt mandat eller vår kompetens inte räcker. Ett av målen med vår verksamhet är att göra det lättare för unga att nå vuxna som finns nära dem och som kan lyssna. Därför försöker vi också att utbilda och motivera fler professionella så att de kan arbeta med unga även på internet.

Från början var syftet med Fryshusets Nätvandrare att skapa tryggare relationer till barn med missbrukande föräldrar. Nätvandrarna började arbeta på olika svenska ungdomssidor. I dag är målgruppen barn och unga i Sverige, i 10–20-årsåldern, som vill tala med en vuxen. Nätvandrarna har bland annat samarbetat med personal på Kamratpostens webbplats, ungdomar.se, Habbo.se och cruiser.com.

Se människan

Internet är en plats där traditionella maktförhållanden mellan barn och vuxna ändras. Att vara vuxen ger inte automatiskt hög status i ett nätbaserat forum (Löfberg & Aspán 2011). När Fryshusets Nätvandrare började arbeta på olika svenska ungdomssidor fick unga möjlighet att provberätta. Det vill säga att anonymt berätta sin historia för en vuxen. Utifrån samtalen lärde sig Fryshusets Nätvandrare flera saker. Många unga som vände sig till Fryshuset för att berätta om sina problem hade redan pratat med sina kompisar. Flera hade även kontakt med barn- och ungdomspsykiatri (BUP) eller en skolkurator. Med nätvandrarna verkade de snarare vilja diskutera sina bekymmer i en trygg situation där de inte var objekt för behandling. En annan erfarenhet vi gjorde var att vi ibland måste undvika att fokusera på problem och istället koncentrera oss på att ha roligt tillsammans med ungdomarna för att nå dem som behövde hjälp.

Leda eller slå följe

Vuxna begår ibland misstaget att rangordna vikten av ett samtal efter tyngden på de problem som avhandlas. Vår erfarenhet är att ett samtal om till synes triviala saker kan ha långt större betydelse än ett som handlar om smärta, sorg och ångest. Flera unga som vi har kommit i kontakt med i våra samtal på nätet uttrycker att de vill ha vuxna omkring sig, men inte vilka som helst. De vill inte ha kontakt med vuxna som snokar eller fördömer. Ungdomar på internet kan vara oerhört hårda mot varandra men i lika hög grad visa värme, intresse och empati, vara omtänksamma, intelligenta och uppmuntrande.

Tala om svårigheter

Ungdomarna ställer många frågor till oss om sekretess, tystnadslöften och om vilka konsekvenser det får om de berättar något för oss. Ofta finns en rädsla för att de genom att berätta tvingas att ta fler steg än de är redo för. På nätet har vi som vuxna större möjlighet att säkerställa ett tryggt samtal där den unge kan känna sig lugn och behålla kontrollen. Fryshusets Nätvandrare anser dessutom att internet som plats för samtal kan hjälpa unga att distansera sig från bekymmer. Problemet blir inte förkroppsligat utan kan behandlas som någonting utanför dem som individer. Samtalet om det tunga, snarare än personen, står i centrum. Det underlättar vår kontakt med ungdomarna, men framförallt underlättar det deras kontakt med oss.

Vardag på internet

Det är förstås skillnad på att söka upp unga och att låta unga söka upp dig.

”... Jag tror att de som sent börjar använda internet tänker: Jag lägger det (informationen) på webben. Då brukar jag säga lite provocerande att det är som att lägga det i arkivet. Tro inte att du har gjort något stort genom att bara lägga det på nätet, för nätet är ett hektiskt och galet ställe. Ingen kommer att titta på det eller läsa det. Du måste vara där människor är och du måste ha något speciellt, något som är värt att prata om, värt att dela med andra.”

(Matthew Barzun, USA:s ambassadör i Sverige, intervju i Ny Teknik 2009)

Vi bör fråga oss vad vi som vuxna har att erbjuda. En majoritet av Sveriges ungdomar har egna kontaktytor online (Medierådet 2010). Om vi vill ge dem möjlighet att enkelt kontakta en vuxen bör vi minnas att de förmodligen redan vet var de ska leta. Nätvandring handlar framförallt om att befinna sig i sammanhang som hör ungas vardag till. Vi rekommenderar dem som vill använda internet i samtal med unga att börja med att använda de sammanhang som finns. Undersök vad ungdomarna i din målgrupp tycker om. Prata med unga i kommunen och fråga vad de gillar att göra på internet. Fråga också om de känner att de saknar något. Om du upptäcker att det faktiskt finns ett tomrum att fylla med en webbplats, och att den kan erbjuda ungdomarna något de inte redan har, kan du ta idén vidare. Annars kan du använda de platser som finns och möta ungdomarna på deras befintliga arenor.

Relationer på internet

För dig som arbetar med unga i en kommun kan kontakterna på internet vara ett komplement till dagliga möten. Du kan prata med unga om vad som händer på internet när ni ses. På så sätt blir det någonting som till exempel en lärare eller fältassistent och personen ifråga har gemensamt. En början kan vara att nämna att du finns på nätet när du har möjlighet. Är du på en skola kan du skriva upp din MSN-adress eller adressen till din blogg om du har någon. Pratar du med någon i ett vardagssammanhang kan du nämna att ni kan tala vidare på internet. Ta hjälp av ungdomarna i arbetet genom att diskutera igenom saker med dem. Det är en bra ingång till frågor om vad de anser att vuxna ungdomsarbetare ska göra på nätet.

Tydlig avsändare

I de flesta nätsammanhang där människor interagerar finns en möjlighet att skapa ett användarkonto med en profil eller presentation. Communities och forum har ofta olika grader av anonymitet och öppenhet. Din presentation bör beskriva dig, din roll och ditt syfte på ett tydligt sätt. Först när du har ett tydligt syfte kan ditt deltagande bli på lika villkor. Skriv ditt namn och lägg eventuellt upp en aktuell bild på dig själv. Du kan också berätta om intressen, musiksmak eller liknande men lägg tonvikten på att beskriva er verksamhet och varför ni förekommer i sammanhanget. Unga och ungdomsarbetare i vårt nätverk framhåller att en lärare, fritidsledare eller fältassistent oftast är välkommen.

Samtal i diskussionsforum online

Nätvandrare med anknytning till oss gör ibland misstaget att skriva för långa svar i diskussions-trådar. De skriver omfattande svar snarare än att delta i diskussionen. Rena fakta och mer vetenskapliga svar på en fråga går ofta att hitta på mindre än en minut. En akademisk artikel om könssjukdomar kanske inte är det önskade svaret på en kommentar som ”Jag har prickar mellan benen”. Vi upplever snarare att det är åsikter och tankar om ämnet som ungdomarna vill åt. Om tre eller fyra användare kontinuerligt postar inlägg och en femte person skriver ett långt, informationspäckat svar är det inte ens säkert att de andra läser det. Du kan uppmuntra unga och ge ditt perspektiv på saker och ting. Du kan också lyfta fram positiva saker som andra ungdomar har tagit upp. Fryshuset anser att det viktigaste och mest framgångsrika är att försöka bygga relationer.

Berätta och provberätta

Jag dristar mig till att påstå att vi alla bär på hemligheter. Några av dem är tämligen odramatiska. En del av dem kanske är vackra minnen som vi befarar är alltför ömtåliga för att kläs i ord och delar. Det är hemligheter som vi vill ha möjlighet att behålla. Så finns det andra hemligheter som är tunga och tärande. De som förminskar oss som människor. Dem behöver vi dela. Socialt ungdomsarbete online ger en fantastisk möjlighet till det. I sina flick- eller pojkrum, vid tangentbordet och bakom skärmen gläntar en del unga på dörren till det mörkaste mörka inom dem. Utan att behöva tänka på hur de tror att vi tycker att de ser ut, att de har gråten i halsen eller att deras ord kommer i fel ordning.

Flicka: Kan man ta livet av sig med Panodil? Jag vill vara säker. Det vore pinsamt att misslyckas.

Nätvandrare: Överdoserering av Panodil kan leda till allvarliga leverskador. Varför vill du ta livet av dig?

(Konversation på Ungdomar.se mellan en flicka och en av Fryshusets nätvandrare)

Fakta

Nätvandrarna startade 2007 på Fryshuset. De består av vuxna som lyssnar och ger sitt perspektiv på en ung persons funderingar. Syftet med nätvandrarna är inte att bedriva behandling utan att föra medmänskliga samtal.

Nätvandrarna är bland annat aktiva på webbplatser, i olika forum och spelar sociala datorspel. De har samarbetat med webbplatser som KPwebben, Ungdomar.se och Kruiser.se. Samtal med unga sker också via chatt på utsatta tider.

I Nätvandrarnas Nätverk deltar ungdomsarbetare inom idell och offentlig sektor i nästan alla Sveriges kommuner. Nätvandrarna planerar ett tätare samarbete med olika socialtjänstförvaltningar och med polisen. De har också utbildningar.

Fryshusets nätvandrare har bland annat fått pengar från Ungdomsstyrelsen för att göra en metodbok om nätvandring. Boken heter *Nätvandra! En instruktion till samtal med unga online*.

Referenser

Löfberg, C. & Aspán, M. (2011). *Digitala erbjudanden – Ungas erfarenheter av information, stöd och samspel med vuxna online*. Stockholm: Institutionen för pedagogik och didaktik, Stockholms universitet.

Medierådet (2010). *Ungar & Medier 2010 – Fakta om barns och ungas användning och upplevelser av medier*. Stockholm: Kulturdepartementet.

Elektronisk källa

Ny Teknik. Intervju med Matthew Barzun, USA:s ambassadör i Sverige. 28 oktober 2009. http://www.nyteknik.se/nyheter/energi_miljo/miljo/article265125.ece

Fryshuset tipsar

Metodmaterial

Nätvandra! En introduktion till samtal med unga online på www.natvandrarna.se

Webb

www.medieradet.se
www.surfalugnt.se
www.natvandrarna.se

Forskare

Cecilia Löfberg driver forskningsprojektet Att uttrycka det svåra online på Stockholms universitet.

Elza Dunkels är lektor på institutionen för interaktiva medier och lärande vid Umeå universitet.

Patrik Hernwall är docent och leder forskningsprojektet the.GTO.project och UNGMODs om barn i dagens mediasamhälle.

Liten ordlista

Källa: Statens medieråd och Nationalencyklopedin.

Blogg

Kort för blogg. Det vill säga en dagbok eller en loggbok på internet.

Chatta

Två eller flera personer pratar med varandra genom att skriva korta textmeddelanden på datorer. Populära program som används för att chatta är till exempel Windows Live Messenger (eller den äldre versionen MSN Messenger) och ICQ. Vissa program erbjuder också möjlighet att använda ljud så att man verkligen pratar med varandra. En del program har även video.

Sociala nätverkssajter eller communities

Sajter där man kan umgås och nätverka. Till exempel Facebook (smeknamn är Fejan eller Fb), MySpace och Bilddagboken. Deltagaren skapar en profil och kan sedan koppla ihop den med sin bekantskapskrets profiler för att kunna kommunicera på sajten genom till exempel e-post, chatt, bilder, blogg, forum och grupper.

Att möta unga på nätet

text: Jens Eriksson och Lars Lagergren

I projektet *Unga och professionella vuxnas kommunikation* har 27 kommunalanställda kopplat upp sig för att finnas till hands för unga online. Det handlar bland annat om fritidsledare, fritidsassistenter och fältarbetare. Syftet med projektet är tudelat: Att ta vara på ungas idéer och att hitta metoder för hur vuxna kan delta på internet i sitt arbete.

Med en spridning från norr till söder har internet varit en viktig kommunikationsplattform för de vuxna deltagarna. Majoriteten av deltagarna är fritidsledare även om en del har andra yrken.¹ Projektet drivs av Föreningen framtidens fritid tillsammans med kommunerna Skellefteå, Tyresö, Lidingö, Gävle, Jönköping, Mörbylånga, Norsjö, Solna, Örnsköldsvik, Österåker och Täby samt stadsdelarna Centrum och Fosie i Malmö. Jens Eriksson från Skarpnäcks folkhögskola är projektledare och Lars Lagergren, lektor på Malmö högskola, har ansvar för att utvärdera projektet.

Logga in

Fritidsledarna i projektet loggar in en eftermiddag och kväll i veckan och finns till hands för samtal med ungdomar via chatten Windows Live Messenger eller via sociala medier som Facebook. Samtalen handlar om allt från matlagning och läxor till frågor om ensamhet och identitet. Fritidsledarna tipsar om aktiviteter och hänvisar vidare till exempelvis ungdomsmottagningen eller en kurator utifrån de behov som dyker upp i chatten. För att inte lämnas övergivna framför skärmen har fritidsledarna från de olika kommunerna själva haft kontakt med varandra

över nätet via Windows Live Messenger under de tider de jobbat online. Dialogen mellan deltagarna är en viktig del av den metodutveckling som projektet vill åstadkomma.

En vital aspekt i designen av såväl metodutvecklingen som utvärderingsinsatserna är att ett gemensamt arbetssätt prövas parallellt i dialog mellan de medverkande kommunerna. Vikten av koordinering är därför central i projektet och en styrgrupp som består av verksamhetschefer från de medverkande kommunerna bildades i ett tidigt skede. Metodutvecklingen och utvärderingen har samordnats genom lokala och nationella möten och via data- och telekommunikation. De medverkande kommunerna bidrar ekonomiskt till projektet i form av arbetstid för fritidsledarnas onlinepass, möten och seminarier. De bidrar dessutom med lokaler och teknisk utrustning i form av hård- och mjukvara.

En viktig utgångspunkt för projektet har varit att ingen fritidsledare ska lämnas ensam i sitt arbete på internet. Skype och Windows Live Messenger har använts som kommunikationsverktyg för att fritidsledarna i de olika regionerna ska kunna stötta varandra och utbyta erfarenheter när de arbetar online. Nya fritidsledare som inte har varit med från projektets början erbjöds hand-

¹ De professionella vuxna som deltar i projektet kallas genomgående för fritidsledare även om några av dem har andra yrken. Gemensamt för alla är att de är anställda inom kommunala organisationer med unga som målgrupp.

ledning via nätet av de mer erfarna deltagarna under de första fyra onlinepassen. Inledningsvis skedde onlinearbetet två kvällar i veckan klockan 18–21. Snart visade det sig att det fanns behov av att möta ungdomarna online under eftermiddagar också. De nya onlinetiderna blev 16.00–17.30 och 19.00–21.30. I anknytning till varje pass finns arbetstid avsatt för dokumentation via ett webbaserat dokumentationsverktyg som har utvecklats av en av projektdeltagarna.

En manual för professionella vuxnas arbete online på internet utvecklades löpande under projektiden. Manualen är fritidsledarnas och verksamhetschefernas stöd i arbetet. Under 2010 gavs två dokument ut som stöttade projektets arbete med att ringa in kommunernas förhållande till sociala medier. Det är *Sociala medier och handlingsoffentligheten* från Sveriges kommuner och landsting (Krusberg & Wikell 2010) och *Myndigheter, företag och andra organisationers ansvar för personuppgifter i sociala medier* (Datainspektionen 2010). Materialet bearbetades lokalt av de verksamhetsansvariga och integrerades i onlinemanualen.

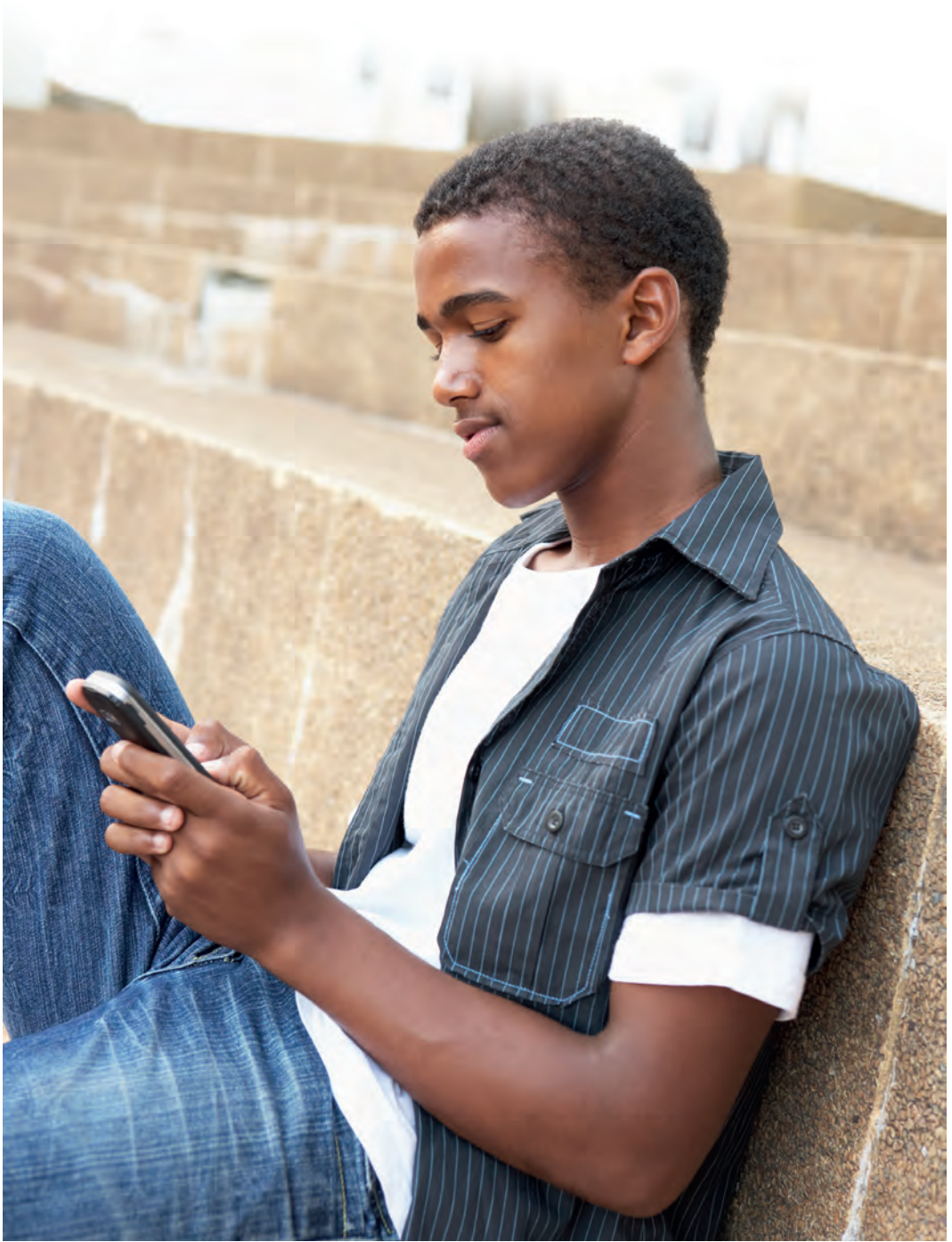
Under passen har korta nyfikna samtal i de flesta fall startats av ungdomar själva. Samtalen, som ofta börjar med ett enkelt *Hej!* från en ung person, leder många gånger vidare till en fortsatt kommunikation om musik, matlagning, skolan, läxor, fritidsgården, fritidsaktiviteter, vänner, kärlek eller ensamhet.

Här nedan följer citat plockade ur noteringar från den löpande dokumentationen av arbetet online. Citaten i texten är även hämtade från de sociala medier som fritidsledarna använder och från projektledningens samtal med fritidsledare och verksamhetschefer i projektet.

”Den ena killen hade besökt en ny fritidsgård för gymnasieåldern och var väldigt glad och peppad över att få vara där och jag peppade till att lära känna nya människor eftersom han inga vänner har. Jag ringde och kollade upp öppettider med mera. Känner ledarna på stället och gjorde god reklam för den suveräna personal som jobbar där, vilken gjorde att han blev mer peppad till att ta kontakt.”

”Att de vill åka på läger, göra saker med oss (personal inom fritidsverksamheten, författarnas anmärkning), att de är missnöjda med sina lärare och vill ha nya kompetenta.”

”Hänvisade till UMO.se och olika undersidor därför att tjejen frågade om puberteten, kroppen och sexuell läggning. Vi tipsade också om att gå till ungdomsmottagningen här i stan, att vi kunde hjälpa henne dit. /---/ Hon skriver att hon har svårt att prata om sånt med folk öga mot öga men att hon tycker det är lättare via dator.”

Professionell även på internet

Fritidsledarnas närvaro på internet har enligt dokumentationen av samtalen online mottagits positivt av många unga. Projektdeltagarna har utvecklat och prövat ett arbetssätt på internet som har gett unga möjligheter att framföra sina idéer och behov. Det har gett upphov till ungas delaktighet och deltagande i aktiviteter samt möjlighet att, via fritidsledarna på de sociala medierna, få information om till exempel aktiviteter och vart de kan vända sig i olika frågor. Medverkande verksamhetschefer och fritidsledare i projektet är eniga om att fritidsledarnas närvaro på internet är positiv både för ungdomarna och för den egna verksamheten.

En lärdom är att de kommunala förordningarna kring nätverksuppkopplingar och programvara samt de kommunala lösningarna kring it-support i flera fall bromsar ett effektivt onlinearbete. Genom styrgruppsrepresentanternas tydlighet och arbete med att förankra projektet internt har de flesta hinder dock övervunnits.

Det har visat sig att det tar tid att bygga upp onlineverksamheten. Att etablera professionella ungdomsarbetare på internet kräver att ett förtroende sakta men säkert byggs upp hos de unga. Utifrån de erfarenheter som gjorts i projektet bör ungdomarna vara de som tar initiativ till kommunikationen online. För att inte förlora den kontakt som etablerats med ungdomarna på nätet är det viktigt att fritidsledarna är aktiva, synliga, tillgängliga och svarar snabbt i det sociala mediet (Lagergren, Toftner & Eriksson 2011).

”Det kommer att ta tid att bygga relationer på nätet. Det krävs kontinuitet, kanske att man är ute minst en gång per dag,

kollar inbox samt att man ser till att ens status är uppdaterad. Det är lätt att skapa kontakt, svårare att upprätthålla den.”

Meddelanden i det sociala mediets logg kan också användas kreativt för att underlätta och skapa kommunikation med ungdomarna.

”Däremot gillade jag någras foton, vilket ledde till kommentarer tillbaka, och så skrev jag i min statusrad: Den som gillar detta får en rolig historia i sin logg och fick 3–4 personer som gjorde det och som jag skrev en historia till och som kommenterade. Detta för att vara lite aktiv, ta kontakt på ett icke-tvingande sätt och synas. Jag vet inte om det har påverkat men jag har fått riktig rusch på att få nya vänner. Har ju också precis varit ute och presenterat mig, vilket säkert är den stora förklaringen.”

”Okej... gissningstävling: vart har jag varit idag? Bilderna är ledtrådar =)”

Lika viktigt är att de professionella vuxna hela tiden är medvetna om att de befinner sig på ungdomarnas spelplan. Att inte snoka i det material, bilder, texter med mera som unga publicerat på internet.

”Fältgruppen jag tillhör har tagit beslut på att inte gå in på ungarnas profilsidor. Vi måste hålla en professionell distans. Vi talar om att vi inte går in på dessa sidor – vi har inget att dölja. Vill inte bli polisier. Måste hålla distans – vi kan inte involvera oss i den graden, vår kompetens klarar inte detta.”

Under projektets senare hälft tog flera av de medverkande verksamheterna beslut om att inte låta vuxna bli listade som kontakter, det vill säga vänner på det sociala mediet, med undantag för de verksamheter som man samarbetar med i närområdet. Det beror på att fritidsledarna uppmärksammade att allt fler vuxna söker kontakt online:

”Jag blir provocerad av sådana vuxna fritidsledare som addar oss på sina privata sidor – vi är inte där för deras skull. Även journalister och vuxna politiker? Vem ska godkännas vem ska inte det? Det gäller att sätta gränser, inte bara mot ungdomarna.”

De verksamheter som beslutat att inte låta vuxna bli en del i deras nätverk på det sociala mediet menar att andelen vuxna i deras kontaktlista avskräcker unga. Detta förefaller vara en god tanke och ungdomarna har varit positiva i sina kommentarer om detta. Notera att vi i skrivande stund ännu inte har haft möjlighet att följa upp betydelsen av detta.

Något som ofta diskuteras i projektet är den professionella identiteten online. Det råder en samstämmighet inom projektgruppen om att den professionelle vuxne inte ska bli privat.

Även om en fullständig genomlysning inte har gjorts ännu går det att påstå att alla de lokala miljöerna har etablerat nya kontakter mellan fritidsledare och ungdomar via onlinearbetet. I ungefär hälften av fallen har mötet på nätet lett till möten IRL, alltså i riktiga livet. Efter hand under projektets gång visade det sig att ungdomarna allt oftare var de som tog initiativ till onlinekommunikation med fritidsledarna.

En majoritet av de ungdomar som under projektet pratade med fritidsledarna på nätet var i åldern 13–16 år. Fördelningen mellan könen var relativt jämn, 56 procent var tjejer och 44 procent var killar, i de 798 onlinesamtal som dokumenterades mellan 13 oktober 2009 och 12 oktober 2010. Det är intressant att notera att verksamheten på nätet nådde fler tjejer än killar. Det är ovanligt för öppna fritidsverksamheter som traditionellt har lockat många fler killar än tjejer (Blomdahl & Claesson 1989, Elofsson 2000, Hanström & Pettersson Svenneke 2008).

I mötet online mellan fritidsledare och ungdomar framgår internets och chattrummens mångskiftande betydelse i ungas liv. De ungdomar våra fritidsledare kommer i kontakt med på nätet är inte någon homogen grupp utan tvärtom. Här finns allt från rop på hjälp till en hälsning i förbifarten. Dagsaktuella händelser blandas med livsberättelser, liksom nyfikenhet eller sökande efter vuxenstöd blandas med revirtänkande som att vuxna inte ska vara här. Ett av de ämnen som ungdomarna själva oftast lyfter upp i onlinesamtalen och som de många gånger uttrycker en oro kring är skolan. Fritidsledarna vittnar om den öppenhet som unga visar i kommunikationen på nätet.

Unga kan via professionella vuxna online snabbt få information och svar på frågor om aktiviteter och verksamheter som sker lokalt. Inte minst har information om verksamheternas arrangemang och kontakter med nya ungdomar som senare både deltagit i och varit delaktiga i utformningen av olika arrangemang varit framgångsrik. Kontakterna har fungerat särskilt väl i verksamheter där ungdomarna själva har blivit delaktiga som arrangörer. I planeringen av arrangemang har fritidsledaren kunnat använda internet som ett effektivt arbetsredskap i samverkan med ungdomarna. Det har handlat om

både små lokala arrangemang och stora evenemang med tusentals besökare:

”Vi la upp en blänkare om att vi arrangerar en resa till Ullared på höstlovet. Resan blev fullsatt genast. Femtiofyra ungdomar åker med.”

I mindre omfattning har deltagarna i projektet även informerat om och hänvisat till verksamheter och stödfunktioner som drivs av andra organisationer eller yrkesgrupper, vars arbete helt eller delvis riktar sig mot unga.

Kommunikation över generationsgränserna

Att ha en god teoretisk grund för lärande arbete har visat sig vara fruktbart. Det skapar gemensamt fokus och förståelse. Didaktik är ett forskningsområde som bland annat handlar om övergripande frågor om undervisnings- och utbildningssystem. Utgångspunkten för projektet har varit den didaktiska frågan: Varför genomför vi projektet?² Frågan har tagits upp i en löpande dialog mellan styrgrupp och projektledning. Resultatet av dialogen visar att det finns två svar. Projektet ska dels öka möjligheterna att fånga upp ungas idéer, dels erbjuda dem möjligheter att realisera dem. Det ska också bidra till en lärande organisation där deltagarna och deras arbetsplats står i centrum. Deltagarna reflekterar kring kommunikationen med unga och utvecklar interaktionen med dem. Det handlar också om att tolka och anpassa verksamheten till kommunala regler, förordningar och policys för sociala medier. Projektet går inte ut på att kontrollera eller styra ungdomarna. De professionella vuxna är ute på nätet på de ungas villkor.

Lika viktig som projektets didaktiska grund är det pedagogiska fundamentet som bygger på Lave & Wengers (1991/1999) tankar om situationsbundet lärande. Ett lärande som sker i samspel mellan människor och som utgår från ett legitimt deltagande utifrån. Den som lär gör det genom att delta och för att kunna nå full kunskap och skicklighet måste nykomlingen sträva mot fullt deltagande i den sociokulturella praktiken hos gruppen. Den lokale fritidsledaren träder in på den aktuella plattformen, till exempel Facebook, meddelar sin närvaro och inväntar kontakt. När kontakten etablerats påbörjas en process där fritidsledaren lär sig att uppträda enligt de normer som gäller för ungdomarnas inbördes kommunikation. Helt avgörande för ett positivt resultat är att nykomlingens inträde är legitimt. Det vill säga att de som är medlemmar av den sociokulturella praktiken godkänner inträdet i deras gemenskap. Nykomlingen måste leverera ett godkänt svar på frågan: Varför ska vi släppa in dig och lära dig det vi kan? Det ska finnas en ömsesidighet i utbytet.

Det handlar om situationsbundet lärande och om att röra sig från periferin (utkanten) in mot centrum och om att bli medlem i en gemenskap. Något som inte kan ske utan respekt och ärlighet. Vilket leder oss fram till de avgörande frågorna den lokala fritidsledaren måste ställa sig själv innan hon eller han ger sig ut bland ungdomarna på nätet:

- Vad gör jag här?
- Vad vill jag uppnå?
- Med vilken rätt är jag här?

De två första frågorna svarar projektet på medan den sista handlar om självinsikt.

---

² För vidare läsning om de didaktiska frågorna se Jank och Meyer (2002) samt Schenker (2010).

Erfarenheterna i projektet ger även klara signaler om nödvändigheten av ett tydligt och välförankrat uppdrag för professionella vuxnas arbete online. Utifrån de erfarenheter som gjorts hitintills kan vi dra slutsatsen att ett professionellt arbetssätt på nätet kräver att onlineverksamheten är mycket väl förankrad inom organisationen. Det gäller uppdrag, målformulering, omfattning, begränsning och ansvar.

Vuxnas professionella kliv in på internet är både enkelt och komplicerat. Å ena sidan har projektets ansats varit väl mottagen hos chefer och fritidsledare samt hos ungdomarna själva. Ungdomarna har välkomnat fritidsledarna online genom att de har tagit initiativ till kommunikation med dem. Å andra sidan har den smidiga starten inneburit att projektet och de kommunala organisationerna inte förmår att hålla jämna steg med de många och komplicerade frågeställningar som kommer ur ett utvecklat onlinearbete. Det är också slående att vad som ter sig enkelt vid en första anblick efter hand har lett till alltmer detaljerade och komplexa problemställningar. Projektet är och har hela tiden varit lärande. Lärandet har skett i direkta situationer och genom att dela sina erfarenheter.

Ytterligare insatser behövs för att problematisera och vidareutveckla förordningar för sociala medier och därigenom skapa förutsättningar där nationella och kommunala policyer för internet och sociala medier överensstämmer med professionella vuxnas onlinearbete. Kommunerna behöver komma i kapp med utvecklingen av policyer för att de anställda ska kunna använda sociala medier med tillförsikt. I vissa fall behöver också förordningar och policyer ställas mot möjligheten för professionella vuxna att överhuvudtaget kunna delta på internets kommuni-

kationsarenor. Önskvärt är också ett fördjupat utbyte med de sociala mediernas företrädare med resonemang kring erfarenheter av professionella vuxnas arbete på internet och de sociala mediernas funktioner, rekommendationer och användarvillkor.

Samverkan med innovatörer och pedagoger inom medier och teknik skulle utifrån den grund som nu är lagd hos de medverkande kommunerna kunna skapa ytterligare nya vägar att kommunicera med unga. Existerande teknik och medier kan sannolikt utnyttjas bättre för att ännu effektivare interagera med unga. Det är också intressant att fråga sig vilka programvaror och applikationer som kan skapas och vidareutvecklas för att underlätta ungas och professionella vuxnas digitala kommunikation.

De sociala medierna tillhör en föränderlig värld där nya plattformar för kommunikation ser dagens ljus, där marknadsdominerande kommunikationsarenor rasar i popularitet och andra tar över och där nya funktioner och användarvillkor anländer i en strid ström. Lärandet i projektet sker genom deltagande och i samspel mellan professionella vuxna, ungdomar och verksamhetsansvariga utifrån de sociala mediernas möjligheter och begränsningar.

Internet som arena för professionella vuxna i deras arbete med och för unga innebär många nya och ibland överraskande problem och frågor som det gäller att inte rygga inför. Vet vi varför och med vilken rätt vi gör det, samt har ungdomarnas godkännande att göra det, kan vi delta på en av de viktigaste mötesplatserna i ungas liv. En mötesplats där den professionelle vuxne bör ha en tydlig roll och funktion.

Fakta

Föreningen framtidens fritid har fått pengar av Ungdomsstyrelsen för att samarbeta med olika kommuner och för att fritidsledare ska kunna arbeta på internet. De har också fått bidrag till dokumentation, utvärdering och erfarenhetsutbyte. Projektet *Unga och professionella vuxnas kommunikation* pågick under 2009 och 2010. Föreningen framtidens fritid finns i Malmö. De arbetar med att ta tillvara, utveckla och sprida forskning och praktiska erfarenheter från fritidssektorn. Kunskapen om ungas fritid sprider de till såväl den offentliga och den privata som den civila sektorn.

Referenslista

Blomdahl, U. & Claesson, Å. (1989). *Fritidsgården dess besökare och framtid*. Stockholm: Stockholms stads kultur- och idrottsförvaltning.

Datainspektionen (2010). *Myndigheter, företag och andra organisationers ansvar för personuppgifter i sociala medier*. Stockholm: Datainspektionen.

Elofsson, S. (2000). *Vilka besöker fritidsgårdar? – Kön, bakgrund, inflytande, integration med mera – en studie av ungdomar i högstadie- och gymnasieåldrar i Helsingborg*. Helsingborg: Skol- och fritidsnämnden.

Hanström, M. & Pettersson Svenneke D. (2008). *Det räcker inte att tänka med hjärtat. I Mötesplatser för unga*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Jank, W. & Meyer, H. (2002). *Didaktische modelle*. Berlin: Cornelsen Verlag Scriptor GmbH & Co.

Krusberg, P. & Wikell, S. (2010). *Sociala medier och handlingsoffentligheten*. Stockholm: Sveriges kommuner och landsting.

Lagergren, L., Toftner, M. & Eriksson, J. (2011). *Professionella vuxna på nätet*. I T. Hansson, & M. Alexandersson, (Red.). *Unga nätmiljöer – nya villkor för samarbete och lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Lave, J & Wenger, E. (1991/1999). *Situated learning – Legitimate peripheral participation*. Cambridge: *Cambridge University Press*.

Schenker, K. (2010) *Flervetenskaplig idrottsdidaktik – nya utmaningar*; artikel presenterad vid NERA-konferensen Active Citizenship i Malmö den 11–13 mars 2010.

Tjejer på internet

text: Kipa Poikolainen

Tonårstjejer bloggar, publicerar bilder och gör film. Fritidsforum som på olika sätt arbetar med mötesplatser för unga har ställt sig frågan om det finns särskilda metoder för att stödja just flickor som är uppkopplade. Kipa Poikolainen har sammanställt forskning, frågat organisationer som arbetar med unga om deras erfarenheter och intervjuat tio tjejer. Här presenteras resultat, erfarenheter och slutsatser från projektet.

Fritidsforum har intervjuat tjejer i 13–18-årsåldern. Det gjordes via chatt. Flickorna blev utvalda av sina fritidsledare. Av de tio tjejer som Fritidsforum har intervjuat använder alla webbplatsen Facebook och chattverktyget MSN dagligen. Några av tjejerna är uppkopplade på morgonen, när de kommer hem från skolan och på kvällen. Flera av dem har också en egen blogg där de skriver regelbundet. Att lägga ut bilder på den så kallade Bilddagboken är vanligt.

Tio tonåringar om internet

De intervjuade tjejerna berättar att de mest har kontakt med kompisar, släktingar och bekanta. För dem har internet delvis ersatt telefonen som kommunikationsmedel. De föredrar att ta kontakt på MSN och Facebook framför att ringa. En av tjejerna säger att internet är det billigaste och enklaste sättet att ha kontakt med sina kompisar.

Flera av dem som har intervjuats tycker att internet som mötesplats är minst lika viktig som personliga möten. Däremot kan inte kom-

Visste du att:

Tidigare använde killar datorer i större utsträckning än tjejer. Nu har det skett en utjämning av könsskillnaderna. I dag använder tjejer och killar datorer lika mycket.

(Statens folkhälsoinstitut 2009)

Internetanvändarna i Sverige blir yngre och yngre. Nybörjaråldern har sjunkit från 13 år till 4 år under en nioårsperiod. Barn med välutbildade föräldrar börjar använda internet tidigare jämfört med barn till föräldrar som har lägre utbildningsnivå.

(Findahl 2009)

Killar spelar i större utsträckning datorspel online och laddar ner film och musik än tjejer. Däremot bloggar tjejer i högre grad än killar. De är också i högre grad inriktade på att nätverka socialt och att bidra i form av eget skapande genom till exempel bild-, film- och textpublicering.

(Findahl & Zimic 2008)

Från förskoleåldern och upp till mellanstadieåldern finns det inte några större könsskillnader i barnens internetanvändning. De uppstår i 11–12-årsåldern. Vid 12–13-års ålder har var femte flicka en egen blogg.

(Findahl 2009)

munikation på internet ersätta verkliga möten. Flickorna lägger ut bilder och filmer där de experimenterar med sin stil, uttrycker olika känslor eller bara leker. I en egen blogg kan de skriva ned sina åsikter, tankar och reflektioner. Det är oftast de närmaste kompisarna som läser bloggarna, men de kan också bli lästa av tiotusentals personer.

Vuxen på internet

Många ungdomsverksamheter använder internet för att stötta, informera och finnas till hands för tjejer på olika sätt. Fritidsforum har haft dialog med sex verksamheter som använder sig av nätbaserade verktyg i sitt projekt. Det är Barnens rätt i samhället (BRIS), Kulans fritidsgård på Lidingö, Tjejjouren.se, Tjejjonen, UMO.se (Ungdomsmottagningen på internet) och United Sisters. Tjejjonen är en ideell förening som arbetar med att förebygga psykisk ohälsa och att stödja tjejer (Poikolainen 2009). United Sisters har tjejverksamhet och arbetar för att tjejer ska kunna göra sig hörda. De finns på Fryshuset (United Sisters 2011).

E-post

Redogörelser från de kontaktade organisationerna visar att e-post är det nätbaserade verktyg som de oftast använder. Flickor e-postar flitigt och flera organisationer menar att en fördel med e-post är att tjejerna kan formulera sina frågor och funderingar i lugn och ro. En nackdel är att de inte får svar direkt. Hos en del verksamheter

kan det dröja upp till två veckor innan de svarar. Att svara på e-post kräver förstås personalresurser. Några av verksamheterna, till exempel BRIS och Tjejjouren.se har frivillig personal. Andra som UMO.se har professionella vuxna som svarar på e-post.

Nätvandring

Nätvandring är som bekant en metod där vuxna som arbetar professionellt med unga loggar in på forum på internet och pratar med ungdomar. Metoden används till exempel av United Sisters och Nätvandrarerna på Fryshuset och av Kulans fritidsgård på Lidingö. Fritidsledarna från Kulans har fått många kontakter med tjejer i behov av stöd tack vare nätvandringen. United Sisters personal tycker att nätvandring är en bra metod för att komma i kontakt med tjejer och att de når tjejer med olika bakgrund och problem.

Coach online

Tjejjonen och United Sisters erbjuder tonårstjejer en coach, det vill säga en form av handledare, att bolla med på nätet. Verksamheterna, som har erfarenhet av handledning, såg behovet av onlinecoachning. Det finns tjejer med stora problem som har svårt att komma till möten med sina handledare. Då kan en stödperson, en form av storasyster på nätet, vara ett alternativ.

Blogg

Blogg är en slags dagbok på nätet som är öppen för alla att läsa och som även kan kommenteras av läsarna. Tjejjouren.se erbjuder tjejer att blogga på sin webbplats. De har tagit fasta på det faktum att många tjejer är intresserade av att blogga och vill erbjuda dem den möjligheten. Tanken är att olika tjejer turas om att blogga. Det finns också möjlighet för andra tjejer att kommentera bloggen. Personalen granskar kommentarerna innan de läggs ut. Genom bloggandet får tjejerna möjlighet att ge uttryck för tankar och känslor. De kan också få möjlighet att prata med andra som kan ge tröst och råd.

Forum

BRIS har flera diskussionsforum som blivit mycket populära. Där kan unga göra inlägg och kommentera texter. BRIS tycker att det är bra att unga kan bekräfta och ge råd till varandra istället för att det enbart är vuxna som gör det. Inläggen på BRIS forum kommer huvudsakligen från tjejer.

Chatt

Chatt är ett samtal på internet i realtid. Många av de kartlagda verksamheterna chattar. Tjejjouren har vuxna volontärer som chattar några gånger i veckan under bestämda tider. Tjejjouren menar att en fördel är att chatt liknar det vanliga samtalet. Svaren och reaktionerna kommer på en gång. Samtidigt får den som svarar lite tid att formulera sig vilket kan vara utmanande för ledaren eller ungdomsarbetaren som ska försöka hjälpa eller vägleda.

Frågelåda

Några av verksamheterna använder olika typer av frågelådor på sina webbplatser. UMO.se har en frågelåda dit unga kan skicka sina frågor. UMO.se svarar på frågorna och de publiceras sedan. Majoriteten av frågorna kommer från tjejer. Något som kan vara en fördel med frågelådorna är att man kan låta de gamla svaren ligga kvar så att andra kan läsa dem.

Fakta

Fritidsforum står för Riksförbundet Sveriges fritids- och hemgårdar. De koordinerar bland annat ett nätverk av kommunala fritidsgårdar. De har fått bidrag från Ungdomsstyrelsen för att utveckla öppen ungdomsverksamhet och ta fram kunskap om ungdomsarbete. En av sakerna som de har gjort för pengarna är rapporten *Tjejer och internet* som gjordes under 2009 och 2010. Den finns på www.fritidsforum.se

---

Referenser

Findahl, O. (2009). *Unga svenskar och internet*. Stockholm: Stiftelsen för internetinfrastruktur.

Findahl, O. & Zimic S. (2008). *Unga svenskar och Internet*. Hudiksvall: World Internet Institute.

Poikolainen, K. (2009). *Tjejer och internet*. Stockholm: Fritidsforum.

Statens folkhälsoinstitut (2009). *Folkhälsoenkäten*.

Elektroniska källor

Nationalencyklopedin (6 juli 2011, kl. 16.00).
www.no.se

United Sisters (6 juli 2011, kl. 16.00).
www.fryshuset.se/unitedsisters

MER FRÅN

UNGDOMSSTYRELSEN

Material som kan beställas från oss eller laddas ner kostnadsfritt på www.ungdomsstyrelsen.se

Fakta om unga och internet

Fokus 06

En analys av ungas kultur och fritid

Vilka kultur- och fritidsaktiviteter efterfrågas av unga och vilket utbud finns? I rapporten *Fokus 06* analyseras ungas medievanor och dess betydelse för ungas kultur- och fritidsaktiviteter. Vi presenterar fem lokala verksamheter som har lyckats väl med att erbjuda kultur- och fritidsaktiviteter som attraherar ungdomar. Rapporten är från 2006.

Hjälp jag dör vem la upp bilden?!

Ungdomsstyrelsens slutrapport om sexuell exploatering på nätet

Ungdomsstyrelsen har med en mängd konferenser, utbildningar och publikationer spridit metoder för att förebygga sexuell exploatering. Det här är en slutrapport för ett projekt som pågick 2008–2010. Rapporten är från 2010.

Jag syns, jag finns

Unga om sexuell exponering prostitution och internet

Hur uttrycker sig unga i samtal om sexuell exponering via internet och exploatering i allmänhet? Rapporten är från 2010.

New game

Om unga och datorspel

Många spelar mycket och ofta. Datorspelen har ändrat ungdomars fritidsvanor. Spelandet har också påverkat föreningslivet. Ungdomsstyrelsen har tittat närmare på en växande folkrörelse. Hur spelas det, vilka spel är mest populära och vilka är spelarna? Boken är från 2006.

När var hur om ungas kultur

En analys av ungas kulturutövande på fritiden

Många unga ägnar sig åt kulturaktiviteter på sin fritid. Det finns dock skillnader beroende på en rad bakgrundsfaktorer som kön, boende, sexuell läggning och sociala förhållanden. Vem som börjar utöva kulturaktiviteter och på vilka arenor är fortfarande inte jämlikt. Ungdomsstyrelsen har på regeringens uppdrag analyserat ungas kulturutövande på fritiden och ungas upplevelser av det i rapporten *När var hur om ungas kultur*. Vi har även belyst finansieringen av ungas kulturutövande samt förslagit hur deras kulturutövande kan analyseras framöver. Rapporten är från 2011.

Se mig

Unga om sex och internet

Se mig är en studie av flickor och pojkars attityder och erfarenheter av sexuell exponering på internet. Vi har också undersökt ungas erfarenheter av att sälja sex mot ersättning. Rapporten är från 2009.

Mer om unga, sex och nätet

En sammanställning av aktörer, metoder och verksamheter

Mer om unga, sex och nätet är tänkt att vara ett stöd för dig som arbetar med ungas utsatthet på nätet. Här hittar du de aktörer som arbetar med barn och unga och en sammanfattning av olika metodmaterial inom ämnet unga, sex och internet. Materialet är från 2010.

Unga och nätverkskulturer

Mellan moralpanik och teknikromantik

Den digitala informations- och kommunikationstekniken har på många sätt förändrat ungas vanor, livsvillkor och möjligheter. Unga har hittat nya sätt att mötas och kommunicera. I *Unga och nätverkskulturer* skriver forskare om dessa nätverkskulturer och vilken betydelse de har för ungas socialisation och identitetsskapande. Rapporten handlar bland annat om hur unga genom sitt spelande utvecklar en rad komplexa färdigheter och om den tilltagande professionaliseringen och kommersialiseringen av spelkulturen inom till exempel e-sport. Boken är från 2007.

Metodmaterial

Men fråga mig bara!

Men fråga mig bara! är en vägledning som riktar sig till dem som jobbar med barn och unga. Här beskrivs vad sexuell exploatering är och hur du kan upptäcka den. Vi har också samlat tips om hur du kan prata med barn och unga om sexuell exploatering och hur du hjälper de som har blivit utsatta. Materialet är från 2009.

Ses offline?

Ett metodmaterial om unga, sex och internet

Ses offline? är ett metodmaterial för dig som arbetar på högstadiet eller gymnasiet, i fritidsverksamheter eller ungdomsorganisationer. Materialet är från 2010.

adda en vuxen

OM UNGDOMSARBETE PÅ INTERNET

Adda en vuxen handlar om hur föreningslivet och kommunala ungdomsverksamheter kan arbeta med insatser för unga på nätet. Internet, datorspel och sociala medier har förändrat ungas vardag radikalt. Internet har blivit en betydelsefull arena för ungdomspolitik. Här presenteras erfarenheter från projekt som fått bidrag genom stödformen *Ungas fritid och organisering* som administreras av Ungdomsstyrelsen. I skriften finns resultat från projekt som organisationerna Fryshuset, Fritidsforum och Föreningen framtidens fritid har genomfört under 2009 och 2010. Projekten har bland annat handlat om fritidsledare som arbetar online, metoder för nätvandring och om hur tjejer använder internet. Professor Simon Lindgren skriver om generationsklyftor i en forskarutblick. Vi hoppas att skriften inspirerar dig som arbetar med unga och som vill utveckla ungdomsarbetet eller söka kunskap om ungdomsarbete på nätet.

UNGDOMSSTYRELSEN
www.ungdomsstyrelsen.se